

ks. dr hab. Adam Kubiś, prof. KUL
Katedra Egzegezy Ewangelii i Pism Apostolskich
Instytut Nauk Teologicznych, Wydział Teologii
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja rozprawy doktorskiej
Izabeli Kulik-Izydorczyk pt. „Koncepcja Miłości Boga w Pierwszym Liście Świętego
Jana” napisanej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II
w Krakowie pod kierunkiem ks. dr. hab. Stanisława Witkowskiego MS,
Kraków 2022, ss. 156 (wydruk komputerowy).

(1) Problematyka i struktura rozprawy

Celem pracy jest przedstawienie Janowej koncepcji miłości Boga na podstawie Pierwszego Listu Świętego Jana Apostoła. Rozprawa podzielona jest na pięć rozdziałów, poprzedzonych wykazem skrótów i wstępem. Treść rozdziałów podsumowana jest w zakończeniu, po którym następuje bibliografia.

Jeśli celem pracy jest kompleksowa prezentacja zagadnienia miłości Boga, wówczas może budzić wątpliwości poświęcenie pierwszego rozdziału dysertacji tematowi życia w 1J: „Bóg jako źródło życia - Ojciec”. Jedynie paragraf 5. w tym rozdziale („Miłość bliźniego świadectwem życia w Bogu”) dotyczy miłości: miłość bliźniego jest warunkiem, ale i znakiem (owocem) przejścia ze śmierci do życia. Sama Autorka w zakończeniu tegoż rozdziału stwierdza: „Świadectwem obecności Bożego ζ o η w człowieku jest miłość bliźniego” (s. 38). Z tej racji, ten paragraf mógł znaleźć swe miejsce w rozdziale trzecim opisującym owoce Bożej miłości: owocem miłości Boga jest miłość bliźniego. Autorka uzasadnia analizowanie w tym rozdziale tematu miłości bliźniego stwierdzeniem, że z obdarowaniem życiem przez Boga wiąże się zobowiązanie w postaci miłości bliźniego. Wyjaśnienie takie samo z siebie nie jest przekonujące. Innym logicznym rozwiązaniem byłoby umieszczenie rozważań na temat miłości bliźniego w rozdziale ostatnim, który również traktuje o miłości wzajemnej.

Rozdział drugi, „Bóg jako źródło miłości”, koncentruje się wokół najbardziej znanego stwierdzenia zawartego w liście, a mianowicie „Bóg jest miłością” (1J 4,8.16). Autorka ukazuje w nim Boga jako przyczynę i dawcę miłości oraz, wynikającą z tego faktu, powinność ludzi do miłości wzajemnej. W rozdziale tym omówiony jest także temat światłości, gdyż autor 1J wiąże go z miłością wzajemną (zob. 2,10).

Rozdział trzeci traktuje o owocach Bożej miłości działającej w człowieku. Autorka wykazuje tutaj, jak autor 1J ukazał tezę w świetle której Boża miłość przemienia człowieka i uzdalnia go do kochania. Rozdział czwarty dotyczy ziemskiej misji Jezusa, która w interpretacji autora 1J jest najpełniejszym objawieniem uprzedniej miłości Boga.

Rozdział ostatni, piąty, poświęcony jest postawom wierzących w Jezusa, którzy są zdefiniowani przez autora 1J jako zrodzeni z Boga. Autorka dokonuje tutaj metonimii: zrodzeni z Boga, czyli zrodzeni z miłości. Zrodzenie z Boga przejawia się miłością wzajemną.

Odnosnie do obecnej struktury pracy można poczynić jeszcze jedną uwagę. Otóż, w rozdziale pierwszym i drugim występują wprowadzające paragrafy o charakterze ogólnym: „Pojęcie «życie» w Biblii” oraz „Pojęcie «miłość» w Biblii”. Ich obecność kreuje przynajmniej dwa problemy formalne. Po pierwsze, nie są one włączone w strukturę danego rozdziału poprzez oznaczenia cyfrowe poszczególnych paragrafów w rozdziale. W obecnej swej formie pełnią one rolę wstępów do rozdziału (treściowo jednak nie są takim wstępem). Po drugie, ich

tematyka jest ogólna i z konieczności potraktowana jest skrótowo (jedna do dwóch stron tekstu). W zamierzeniu Autorki wstępy te mają zapewne służyć nakreśleniu tła dla treści rozdziałów.

(2) Wartość merytoryczna rozprawy

Recenzowana praca doktorska jest dojrzałym opracowaniem naukowym z zakresu nauk teologicznych. W całym tekście dostrzega się umiejętne przechodzenie pomiędzy pięcioma zagadnieniami, które budują szkielet tematyczny pracy. Pozwala to stwierdzić, że Autorka panuje nad treścią, z uwagą prowadzi myśl, konsekwentnie zmierzając do zamierzonego celu. We właściwy sposób tekst ma swoje udokumentowanie w przypisach, których liczba jest wystarczająca. Niektóre przypisy są rozbudowane, co jest uzasadnione. Liczba i charakter wykorzystanej literatury są zadawalające. Rozprawa od strony treści dowodzi, że Autorka zrealizowała swój zamysł badawczy jakim był opis koncepcji miłości Boga w 1J.

Autorka już we wstępie wskazuje na praktyczny wymiar swojej pracy. Współczesny człowiek, naznaczony egzystencjalną pustką, może odnaleźć spełnienie w zjednoczeniu się z Bogiem, który jest miłością. W jej ujęciu praca „może przyczynić się choćby w niewielki stopniu do nadania właściwego sensu życia przynajmniej wąskiemu gronu spośród tych, którzy się zagubili” (s. 15). Tak praktyczny cel pracy jest godny pochwały.

Autorka słusznie zauważa, że analiza 1J pod kątem tematu Bożej miłości jest *novum* na gruncie polskiej biblistyki. Oczywiście powstało wiele prac na temat motywu miłości w 1J. Jednak żadna z nich nie ma rozmiarów dysertacji doktorskiej (156 ss.); są one jedynie przyczynkami mającymi formę artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych.

Poszczególne rozdziały dysertacji są w istocie komentarzem do poszczególnych wersetów 1J. Cały zamysł badawczy Autorki można streścić w dwóch zadaniach: (1) uporządkowanie czy pogrupowanie wybranych tekstów 1J wg klucza tematycznego oraz (2) skomentowanie tychże wersetów, w oparciu o współczesne komentarze. Kluczami tematycznymi były następujące tematy: (a) życie wieczne; (b) Bóg jest miłością; (c) owoce Bożej miłości; (d) posłanie Syna jako znak miłości; (e) narodzenie z Boga. Temat pierwszy i ostatni wiąże się z miłością bliźniego, która łączy się z tematem trzecim: miłość Boga owocuje miłością bliźniego. Budzi wątpliwości obecność w dysertacji tematyki „życia”, której poświęcony jest cały rozdział pierwszy. Czy rzeczywiście uzasadnionym jest łączenie idei życia z ideą miłości? Rozdział piąty, „Nowa jakość zrodzonych z Boga”, dotyczy kwestii „zrodzenia z Boga”. Autorka uważa, że miłość wzajemna jest warunkiem zrodzenia z Boga, odwołując się przy tym twierdzeniu do 1J 4,7 (wpierw miłość wzajemna, a potem narodzenie z Boga). Okazuje się jednak, że miłość wzajemna w świetle tego wersetu może być rozumiana jako owoc narodzenia się z Boga (wpierw zrodzenie z Boga, a potem miłość wzajemna).

Autorka sama jest świadoma dominacji trzech tematów, gdyż w zakończeniu stwierdza, że koncepcję Bożej miłości w 1J można ująć w trzech „odślonach”: (1) miłości Boga jako Ojca, (2) miłości Boga Ojca widocznej w misji Syna, (3) miłości wzajemnej między dziećmi Boga. W związku z powyższym rodzi się pytanie czy rzeczywiście koniecznym było omawianie tego tematu w pięciu rozdziałach. Wydaje się, że wystarczające byłyby trzy części (rozdziały) pracy odpowiadające trzem głównym tematom dysertacji.

W świetle powyższych uwag rodzi się również pytanie o adekwatność tytułu pracy. Czy nie byłoby bardziej stosownym poszerzenie tematu i zaproponowanie bardziej ogólnego, a mianowicie „Koncepcja miłości Boga i bliźniego w 1J” lub tylko „Koncepcja miłości w 1J”? Ograniczenie się jedynie do koncepcji miłości Boga pozostawia na boku miłość wzajemną, trzeci główny temat pracy. Z drugiej jednak strony wiemy, jak wielokrotnie wykazuje to Autorka, że miłość bliźniego jest pochodną miłości Boga, która stoi u źródła tej pierwszej. Miłość braterska jest bowiem odpowiedzią na inicjatywę Boga, który z miłości posyła Syna,

aby w geście miłości oddał swe życie za człowieka. W ten sposób obecny temat pracy może zostać uzasadniony.

Pewnym mankamentem pracy, wynikającym z niewolniczej realizacji zadania drugiego, tj. komentowania tekstów, jest brak realnych podsumowań w rozdziałach i zastępowanie ich komentarzem do kolejnego tekstu. Ten zabieg czy raczej brak formalny sprawia, że lektura pracy jest utrudniona. Czytelnik jest bowiem pozbawiony podsumowujących konkluzji. Autorka jest świadoma tego braku, stąd ostatni paragraf każdego rozdziału kończy akapitem w którym dokonuje krótkiego podsumowania całości rozdziału. Z punktu widzenia formalnego podsumowanie to winno być jednak wyróżnione jako odrębny paragraf.

Wątpliwości budzi poprawność opisu obranej metody pracy badawczej Autorki. Została ona określona jako „metoda egzegetyczno-teologiczna” (s. 11). Otóż, taka metoda nie istnieje w asortymencie metod znanych w naukach biblijnych. Wiele metod wymienia i omawia cytowany przez Autorkę dokument Papieskiej Komisji Biblijnej *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele* z 1993 r. Autorka definiuje zaproponowaną przez siebie metodę „egzegetyczno-teologiczną” następująco: „Polega ona w naszym kontekście na studium i wyjaśnianiu poszczególnych fragmentów i terminów występujących w interesujących nas perykopach...” (s. 11). Studiowanie i wyjaśnianie tekstu jest zadaniem egzegety-teologa, który musi wybrać i zastosować odpowiednie metody, aby móc to zadanie zrealizować. Dla przykładu, Autorka odwoływała się w przypisach do krytyki tekstu, która jest jedną z metod historyczno-krytycznych.

Autorka stwierdza także, że „jednym z narzędzi metody historyczno-krytycznej jest analiza semiotyczna” (s. 11). W istocie nie istnieje jedna metoda historyczno-krytyczna, ale istnieją metody historyczno-krytyczne (np. krytyka tekstu, krytyka literacka, krytyka historii form, krytyka historii redakcji, krytyka historii tradycji). Analiza semiotyczna należy natomiast do metod literackich, a nie metod historyczno-krytycznych.

(3) Ocena formalna rozprawy

Należy podkreślić pasję z jaką napisana jest praca. Autorka ewidentnie jest zafascynowana tematem miłości w 1J i fascynację tę widać w sposobie pisania. Zauważalna jest lekkość pióra, wciągający czytelnika styl, logiczny wywód. Czytelnik jest kompetentnie prowadzony, gdyż Autorka komentując tekst starannie wyjaśnia istotne terminy i pojęcia.

Autorka wykorzystała w swej pracy publikacje angielskie, włoskie, niemieckie i francuskie. Fakt ten zasługuje na pochwałę. Na docenienie zasługuje również użycie klasycznych i ważnych komentarzy obcojęzycznych do 1J. Z drugiej strony jednak słabością pracy jest niewystarczające odwołanie się do szczegółowych studiów, tj. artykułów, monografii i rozdziałów w pracach zbiorowych, poświęconych badanym perykopom. Dla przykładu, jeden z kluczowych tekstów 1J dotyczących miłości, 4,17-18, doczekał się przynajmniej czterech opracowań we współczesnej literaturze egzegetycznej, ale żadne z nich nie występuje w recenzowanej dysertacji:

- Messey, Denise, „No Fear in Love: Pastoral Reflections on 1 John 4:18”, *Review and Expositor* 114/4 (2017) 547-579.
- Rensberger, David, „Completed Love: 1 John 4:11-18 and the Mission of the New Testament Church”, *Communities in Dispute. Current Scholarship on the Johannine Epistles* (red. R. Alan Culpepper – Paul N. Anderson; Early Christianity and Its Literature 13; Atlanta, GA: SBL Press 2014) 237-271.
- Frey, Jörg, „«God is Love». On the Textual Tradition and Semantics of a Core Expression of the Christian Notion of God”, *Divine Wrath and Divine Mercy in the World of Antiquity* (red. Reinhard G. Kratz – Hermann Spieckermann; FAT II/33; Tübingen: Mohr Siebeck 2008) 203-227.
- Theobald, M., „Angstfreie Religiosität: Röm 8,15 und 1 Joh 4,17f im Licht der Schrift Plutarchs über den Aberglauben”, *Studien zum Römerbrief* (WUNT 136; Tübingen: Mohr Siebeck 2001) 432-454.

Inny przykładem jest analiza terminu *κόλασις* w 1J 4,18 na s. 57-58. Autorka ponownie odwołuje się tylko do komentarzy i jednego hasła słownikowego, pomijając dwa tym razem polskie artykuły gruntownie analizujące semantykę tego terminu:

- Piwowar, Andrzej, „Znaczenie rzeczownika *κόλασις* w Septuagincie, pseudoepigrafach Starego Testamentu i w Nowym Testamencie w nawiązaniu do interpretacji Wacława Hryniewicza tekstu Mt 25,46”, *Verbum Vitae* 36 (2019) 409-443.
- Osek, E., „*Κόλασις* w literaturze helleńskiej: od Tukidydesa do Pseudo-Timajosa”, *Verbum Vitae* 36 (2019) 335-372.

Autorka posługuje się podręcznikiem do składni języka greckiego NT autorstwa Antoniego Paciorka z 2001 r., podczas gdy nie został uwzględniony obszerniejszy i nowszy podręcznik Andrzeja Piwowara z 2017 r.

Z punktu widzenia formalnego, bardziej pożądanym jest cytowanie czy odnoszenie się do oryginału (napisanego dla przykładu w języku angielskim) niż do tłumaczenia (dla przykładu w języku włoskim). Dla przykładu, Autorka cytuje sztandarowy, najlepszy komentarz do 1J autorstwa Raymonda Browna w przekładzie na język włoski (choć oryginał jest angielski), a jednocześnie odnosi się do równie ważnego komentarza Hansa-Josefa Klaucka w języku oryginału, tj. języku niemieckim, choć istnieje również jego tłumaczenie na język włoski. Autorka korzysta przy tym z wielu komentarzy anglojęzycznych. Uderza zatem arbitralność doboru tłumaczeń komentarzy..

W recenzowanej pracy zauważyć można także pewne inne mankamenty formalne.

W wykazie skrótów widać pewne nieścisłości:

- (1) Nie ma konsekwencji w zapisie skrótów i pełnych tytułów dzieł czy autorów: część jest pisana antykwą, a część kursywą. Należy to ujednoczyć na korzyść kursywy.
- (2) Tytuł sekcji „Pisma Judaistyczne” w odniesieniu do dzieł Filona, Flawiusza i Talmudu jest poprawny, jednak jest on tak szeroki, że obejmuje tematycznie także sekcję „Apokryfy Starego Testamentu” oraz „Pisma z Qumran”; są to bowiem wszystkie dzieła judaistyczne.
- (3) Błędnie przypisano traktat talmudyczny „Sanhedrin” do pism Józefa Flawiusza (s. 5).
- (4) Wymagana jest konsekwencja w zapisie dzieł pisarzy greckich i łacińskich: Jeśli przy każdym autorze podajemy nazwę dzieła, tak również winno być w przypadku Herodota czy Herodiana (s. 6). Jego imię jest niepotrzebnie zresztą powtórzone.
- (5) Nie ma potrzeby powtarzania skrótu imienia w wersji łacińskiej przy tytule każdego dzieła (s. 6).
- (6) Wymagana jest także konsekwencja w zapisie nazw tychże dzieł: brakuje nazwy łacińskiej przy *Dziejach* Herodota oraz nazwy polskiej przy *Quaestiones Romanae* Plutarcha (s. 6).

Odnosnie do przypisów i bibliografii, zostały one sporządzone poprawnie. Szkoda jednak, że Autorka nie idzie już za powszechnym, dobrym trendem międzynarodowym podawania nazw wydawnictw.

W bibliografii znajdują się pozycje, które nie są wykorzystane w pracy (np. dwie publikacje J. Załęskiego – s. 155). Zasadniczo, poprawną praktyką jest umieszczanie w bibliografii jedynie książek, które zostały skonsultowane i odnotowane w przypisach. W przeciwnym razie, bibliografia może osiągnąć monstrualne rozmiary.

W przypisach i bibliografii zdarzają się błędy:

- (1) Umieszczenie na końcu opisu bibliograficznego artykułu niemieckiego skrótu „Zsf.” (s. 155), oznaczającego obecność streszczenia w jęz. niemieckim w tymże artykule. Takich informacji nie podajemy w bibliografii.
- (2) Błędny zapis akcentów w słowach greckich (np. s. 155 – winno być *νιός*).
- (3) Brak kapitalizowania tytułów angielskich (zob. np. s. 37, 83, 84 etc.).
- (4) Niekonsekwencję w podawaniu nazwy stanu w opisie publikacji z USA (s. 30).

- (5) Niewłaściwe przypisanie współautorstwa komentarza autorstwa G. Streckera innemu autorowi (H.W. Attridge), który jest jedynie redaktorem serii w której ten komentarz został opublikowany (s. 150).
- (6) Brak kursywy w zapisie tytułów książek (np. s. 79, 147).
- (7) Brak skrótu „red.” (s. 147 – Aland; s. 148 – Léon-Dufour)
- (8) Komentarz autorstwa R. Kysara nosi błędny tytuł: *I, I, III Jan...* (s. 90).
- (9) Zasadniczo Autorka nie podaje nazw wydawców. Zdarzają się jednak niekonsekwencje, np. German Bible Society czy Deutsche Bibelgesellschaft (s. 147).
- (10) Niekonsekwencje w użyciu półpauzy i dywizu, np. s. 147: Stuttgart-Berlin – Köln.
- (11) Niekonsekwencja w podawaniu nazw serii wydawniczych: Pojawiają się one w komentarzach obcojęzycznych, ale znikają w publikacjach polskich, np. Prymasowskiej Serii Biblijnej.
- (12) Nieprawidłowe nazwy: Edinburg versus Edinburgh (s. 149).
- (13) Brak miejsca wydania (s. 153 – Betz).

Odnośnie do kwestii edytorskich, należy poczynić następujące uwagi:

- (1) Referencje biblijne w tytułach paragrafów (zob. także spis treści) winny być zapisane w nawiasach lub po półpauzie.
- (2) Nagminny brak wcięć akapitowych (ograniczając się tylko do rozdziału pierwszego zob. s. 10, 13, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 33, 34, 36, 37, 38; w pozostałych rozdziałach jest niestety podobnie).
- (3) Autorka stosuje różne systemy zapisu referencji biblijnych nawet na tej samej stronie (np. s. 10: 1, 5-2, 28 versus 4,7-5,13; s. 32: 1 J 5,13b versus 1 Jo 5,13 c). Autorka stosuje także trzy sposoby zapisu siglum badanego tekstu: 1 J versus 1J versus 1J.
- (4) Wypisując poszczególne referencje biblijne przyjmujemy (a) porządek kanoniczny ksiąg biblijnych oraz (b) nie powtarzamy tego samego siglum księgi. Nadto, (c) unikamy stosowania w pracach naukowych skrótu „nn”, gdyż taki zapis referencji biblijnej jest wybitnie nieostry. Przykład takiego nieprawidłowego zapisu na s. 24: „1J1,1; 1 J,1nn; J 11,25; J 14,6”.
- (5) Wszelkie cytaty innych autorów zapisujemy antykwą, a nie kursywą (zob. s. 40).
- (6) Wyrazy i wyrażenia z języków obcych winny być zapisane kursywą (np. *nota bene* – s. 11; *commemoratio* – s. 13; *novum* – s. 15; *perfectum* – s. 22, 26, 33; *praesens* – s. 22, 31; *participium* – s. 30; *aoistum* – s. 46; *genetivus obiectivus* – s. 50 etc.).
- (7) Brak kontynuowania zdania w tej samej linii po terminach czy wyrażeniach hebrajskich (s. 17) lub greckich (s. 18, 19). Zapewne Autorka chciała w ten sposób wyakcentować obecność zdań czy terminów w językach biblijnych, ale od strony edytorskiej rodzi to w czytelniku nieprzyjemne doznanie chaosu, utrudniając lekturę, czasem tworząc karykaturalne konstrukcje graficzne (np. s. 22-23 czy 30).
- (8) Nagminne stosowanie dywizu w miejsce poprawnej półpauzy (np. s. 19, 20, 21, 22, 23 etc.).
- (9) Wielka litera w miejsce małej (np. „Pośrednikiem” – s. 20; w tytule książki E. Stańka, s. 155, czy P. Briksa – s. 92, 148).
- (10) Kwestia użycia spacji: (a) brak spacji (np. na s. 17 jej brak tworzy niewłaściwy skrót nazwy czasopisma: WSTR); (b) obecność spacji po ukośniku (np. s. 19, 22 etc.); (c) brak spacji przed nawiasem (np. s. 21); (d) niepotrzebna spacja przed przecinkiem (np. s. 33); (e) często po wyrazach greckich pojawia się podwójna spacja (np. kilkakrotnie na s. 17).
- (11) Kwestia nawiasu: (a) brak zamykającego nawiasu (np. s. 15); (b) samotny nawias zamykający (np. s. 30).

- (12) Niewłaściwe użycie kursywy: (a) jedynie w pierwszej literze wyrazu (np. s. 18); (b) w zapisie numerów przypisów (np. s. 20, 80, 81); (c) w otwierającym nawiasie (np. s. 30).
- (13) Cudzysłów: (a) zamykanie cudzysłowu znakiem zapisanym kursywą (np. 19: „Życie”); (b) stosowanie nieprawidłowego w języku polskim górnego podwójnego cudzysłowu (np. s. 24, 25, 77 etc.).
- (14) Użycie dwóch różnych czcionek greckich w jednym wyrazie greckim (s. 22; zob. także s. 96, przypis 43 – brak greckiej czcionki).
- (15) Skrót pism qumrańskich są zapisane niekonsekwentnie: (a) kursywą (s. 79) lub antykwą (s. 59, 92, 133), (b) przy użyciu cyfr arabskich (s. 79) lub rzymskich (s. 133).
- (16) Niewłaściwym jest także w pracy pisanej w języku polskim stosowanie angielskiego skrótu „f” („following”) (np. s. 79). Autorka stosuje jednocześnie polski skrót „n” oraz „nn”.
- (17) Błędy formalne, jak literówki (np. „synapsami” – s. 147).

Należy także zwrócić uwagę na błędy ortograficzne (np. zapis „Pismo święte” na s. 10 w miejsce poprawnego „Pismo Święte”), stylistyczne (np. s. 30: „Jak to czynić dowiemy się w dalszych badaniach”; s. 37: „ze względów literackich nawiązujemy do niej także w 5,20d” – to nie „my” nawiązujemy do czegoś w tekście 1J, ale autor 1J), interpunkcyjne (np. brak przecinków – s. 24; błędny podział zdania: „Przeciwnicy Chrystusa - ci, którzy nie posiadają Syna podważają Jego wcielenie, cierpienie i śmierć. Reprezentują inny pogląd na historię i świat.” – s. 31; niepotrzebny dywiz: „rozu-mieć” – s. 57), gramatyczne: składniowe (nieprawidłowa konstrukcja zdania, np. s. 17 – zdanie z hebrajskim *nefesz*; s. 110), błędny zapis akcentów w słowach greckich (winno być np. s. 19 – ζωή; s. 22 – ὄ; s. 44 – θεός; s. 114 – αὐτοί; s. 125 – ἐάν) lub brak tychże akcentów (np. s. 79 – τοῦ πονηροῦ).

Nie do końca właściwa wydaje się maniera użycia kursywy w opisie Pism Janowych. Autorka bowiem w wyrażeniu „Ewangelia Janowa” (np. s. 18) kursywą zapisuje jedynie słowo Ewangelia, podobnie w wyrażeniu „Listy Janowe” (np. s. 18) – jedynie pierwszy wyraz, w wyrażeniu „Prolog Ewangelii Janowej” (np. s. 19) – jedynie dwa pierwsze terminy.

(4) Problemy do dyskusji w czasie obrony doktorskiej

W rozdziale czwartym Autorka omawia tezę Jana: „kto narodził się z Boga nie grzeszy” (1J 5,18). W jaki sposób można pogodzić tę tezę z inną obecną w liście, a mówiącą o powszechnej grzeszności: „Jeśli mówimy, że nie mamy grzechu, to samych siebie oszukujemy” (1,8)?

Na stronie 104, przypis 88, Autorka stwierdza, że Janowe stwierdzenie „Kain pochodził od Złego” (1J 3,12) należy rozumieć jako „był pod wpływem szatana”. Jaka jest inna możliwość interpretacji tego wyrażenia? Dla przykładu, czy Kain mógł być zrodzony przez diabła, skoro w kontekście bezpośrednim mowa jest o dzieciach Boga i zrodzeniu ich przez Boga (w. 9-10)?

(5) Wniosek końcowy

Stwierdzam jednoznacznie, że rozprawa doktorska Izabeli Kulik-Izydorczyk, pt. „Koncepcja miłości Boga w Pierwszym Liście św. Jana” spełnia stawiane takim pracom wymagania formalne i merytoryczne. Doktorantka w należyтым stopniu opanowała wymagania warsztatu naukowego i osiągnęła dojrzałą orientację w literaturze przedmiotu badań oraz w literaturze z zakresu nauk biblijnych. Doktorantka zaprezentowała także umiejętność jej analizowania i właściwego wykorzystywania dla realizacji zadań badawczych. Powyższa opinia pozwala mi wnioskować do komisji Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o dopuszczenie Izabeli Kulik-Izydorczyk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.